

Smil
Mår In
V. Forsä om
1929

Magn. Per Peterson
Mrs. Smith
Ben. A. Erikson
V. Forsä

Tomasmässenatt,

natten mellan den 20 och 21 dec., får man ej låta något kvarnhjul gå, ty den natten flyttar näcken genom vattendragen från den ena sjön till den andra. Om kvarnhjulet gick, då näcken for förbi kvarnen, gick alltid kvarhjulet sönder.

Smil.

Arbo

Urbante

1929

"Skervan"

Uppst. Per Petersson

Kyrkostolan, Msk. k. k.

Per A. Rönne

f. i Urbante

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

86.
2889

86

kan botas på så sätt att man en torsdagsnatt håller en lånad kyrknyckel under kyrktaket, så att vatten droppar från taket i nyckeln. Detta vatten bäres hem i nyckeln och hälls i den sjuke, vilken då blir frisk.

87

2889

87

Korvkokning.

Mjälten, även kallad "hållen", skulle man lägga i korvgrytan, så att ej korvarna skulle koka sönder.

Svinslakt.

Vid svinslakt brukade slaktaren omedelbart efter det han stuckit grisen ställa kniven i den spann, i vilken man brukade upptaga blodet.

89.
2889

89

Vävning.

För att ej någon skulle kunna taga "skälet"
från den som vävde, skulle man lägga stål i vävladet.

90.
2889

90

Älvan.

Om älvan stått fadder vid ett barns dop, så hjälper hon ofta detta, då det kommer i nödläge. Älvan brukar ofta i faddergåva skänka en skramla eller ett signalhorn. Om t.ex. detta barn råkar gå vilse i en skog, och det då blåser i hornet, så hjälper älvan den vilsegångne tillrätta igen.

91.
2889

91

Den dödes själ

stannar kvar i liket ända till sjärlaringningen.

92.
2889

92

Gudmor.

Innan gudmor reste till prästen med ett barn, som skulle döpas, brukade hon taga barnet i sitt knä och läsa ett litet stycke ur en religiös bok, som fanns i barnets hem. Barnet fick då lätt för att läsa.

Gudmor skulle även med barnet i sitt knä sjunga en vers ur varje psalm- och sångbok i barnets hem. Barnet fick då god sångröst.

98.
2889

98

Vattenåder.

Om det går en vattenåder under ett boningshus kan det ej födas några gossebarn i det huset. Så är fallet i Norregård i Lönshult, Vislanda. Boningshuset uppfördes i början av 1800-talet, och där ha bott flera familjer med många barn, och alla ha varit flickebarn.

94
2889

94

Tyda.

Om en lantbrukare sådde s.k. blindfjärje eller sådde så att det blev mistor, så blev det ökning i hans familj det året.

95
2889

95

På juldagsmorgonen

innan man reste till julottan skulle man se efter i spiselaskan, om man kunde upptäcka några spår i askan, som kunde tydas som spår av en människofot. Om så var fallet, och detta spår var vänt mot rummet, betydde det, att ett barn komme att födas i det hemmet under det kommande året. Var däremot spåret vänt från rummet in mot spiseln, komme någon person att dö under året i det hemmet.

96.
2889

96

Råmjölken.

Man får ej förstöra någon råmjölk, utan all mjölk skall användas vid tillagning av pannkaka. Den förste, som fick avsmaka pannkakan, skulle vara en karl.

97.
2889

97

Efter kalas.

Då man på ett ställe gjort kalas, bröllop, barndop eller begravning, skulle man tidigt följande dags morgon gå omkring till dem i byn, som föregående dag varit gäster hos sig och bjuda dem på mat. Man skulle gå så tidigt, att grannarna ej stigit upp. Förplägnaden, som bars omkring i gårdarna i ett stort s.k. "Såll" eller "resel", utgjordes i allmänhet av smörgåsmat, pannkaka, "goråer" eller kringlor och brännvin.

98.
2889

98

Fallandesjuka.

Om en havande kvinna ser på då man slaktar, kan barnet få fallandesjuka, vilket anses vara lyte. Detta botas på så sätt, att man under slakt ställer barnet under slakttavlan. Då slaktaren tagit ut inälvorna på det slaktade djuret, skulle han med dessa slå till barnet under slakttavlan, så att barnet blev förskräckt. Barnet blev härav botat från sitt lyte eller sin sjukdom.

99.
2889

99

Lyte.

Om en havande kvinna i förskräckelsen vid åsynen av en eldsvåda slår sig med händerna på någon del av kroppen, t.ex. på knät, får barnet därav ett lyte. Det blir på motsvarande ställe av en barnets kropp en stor röd fläck, vilket kan botas, om man tager kol eller bränder från någon plats, där det varit eldsvåda, och löser detta i vatten, varmed man sedan tvättar barnet, som blir fri från sitt lyte.

2889

100

Att iakttaga före kyrktagningen.

En kvinna, som fått barn, fick ej gå ut efter solens nedgång, förrän hon "tagits i kyrka", ty hon kunde annars bli utsatt för troll och andra mystiska väsen.

Det nyfödda barnets kläder fick ej hänga ute till torkning, förrän barnets moder "tagits i kyrka" av samma orsak som föregående.

101.
2889

101

Julafton.

På julafton fick man ej tvätta sig förrän efter mörkrets inbrott. Tvättvattnet fick man ej kasta ut förrän tredjedag jul, ty annars kunde man lätt bli anfäktad av troll och ondska makter.

Julaftons kväll skulle man sätta ut en tallrik risgrynsgröt på höskullen. Var gröten uppräta påföljande morgon, kunde man vara säker på, att husets tomte var vänligt stämd mot folket, och de alltså hade att vänta sig lycka under kommande år.

Im.
Kinnwaldsd led
Ykstelöv

1929

Köpl. Per Petersson
Ker. Anna Helander.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

102
2889

102

Julafton.

Julaftons morgon innan dager skulle takduken och väggbonaderna hängas upp eller som det hette pinnas upp. Där efter fingo brännvinsankarna som först öppnas och julbrännvinet avsmakas.

Allt vad man satte fram på bordet julafton fick ej tagas bort utan allt skulle stå till annandagen. Sålunda fick man inte taga bort julosten, sogelfatet eller något annat förrän annandagen och ej heller fick tallrikar eller något av matservisen diskas förrän annandagen.

103.
2889

103

Annandagsotta

brukade man göra besök i grannarnas stall och ladugårdar och stäl-
la till med allahanda spratt. Om man t.ex. tyckte om folket i
granngården, så gav man djuren foder, gjorde snyggt i ladugården
på olika sätt. Om en yngling hade särskilt varma känslor för
flickan i granngården, så kunde det hända, att han klädde hennes
mjölkpall med silkepapper eller annan prydnad och lade en del jul-
götter på pallen. Var det däremot ett mindre gott förhållande
mellan ett par grannar, så kunde de få se det upp och nervänt i
ladugården, t.ex. att alla djuren, hästar, kor, får och svin m.m.
voro hopsläppta och en stor oreda i övrigt i ladugården.

104
2889

104

Orm i magen.

Om man legat ute och sovit i gräset, och man vid uppvaknandet är mycket illamående, har sannolikt en orm krusit in i magen under sömnen. Man kan bota detta illamående genom att äta salt och gapa över vatten.

105
2889

105

Vårtor.

Man kan få bort vårtor på så sätt, att man kaster lika många ärter i en brunn, som det antal vårtor man har, och springer in under tak, innanärterna sjunkit till botten.

Ett annat sätt att få bort vårtor är att tvätta dem med regnvatten, som samlats i någon ihålighet på en sten. Regnvatten, som kommit i maj, helst den första maj, är bäst.

106.

2889

106

Tordyveln.

Den förste tordyveln man såg på våren skulle
man noga ge akt på, ty lika högt som denne flyger över marken, li-
ka långt blir höret (linet) det året.

107
2889

107

Smörkärning.

Om man går ut med smörkärnan på gödselhögen
skärtorsdagsmorgon innan solen går upp och kärnar en stund, går
det lätt att kärna under året.

2889¹⁰⁸

108

Medel mot ormbett.

Ärvt silke användes som medel mot ormbett.

Man kan förhindra att svullnaden sprider sig, om man lindar silkes-
tråd på båda sidor om det ormbitna stället.

2889

109

Födelsetid.

Barn, som födas i soluppgången, bli rödhåriga.

110

2889

110

Ett ordspråk

säger, att det som är stulet och hemburet duger att bota med.

///
2889

111

Medel mot sjösjuka.

För att undvika att bli sjösjuk under sjöresa,
bör man dricka av vattnet i den sjö på vilken man ger sig ut.

112

2889

112

"Ställa på" någon oro och själsångest.

Om man misstänker en viss person för att ha begått stöld, kan man "ställa på" denne oro och själsångest i hela hans liv. Man tager nämligen ett ben från kyrkogården och bestryker detta med avföring av den för stöld misstänkte och lägger benet tillbaka där man tagit det.

113

2889

113

Lyte

hos småbarn kan botas på så sätt att modern till det sjuka barnet
sticker hål på ett finger och pressar fram några droppar blod,
vilka skola falla genom moderns vigselring, varefter man ger
barnet detta blod.

114
2889

114

Fästfolk

bör ej ge varandra kniv, sax eller nål, ty ett ordspråk säger,
att nålen sticker, saxen klipper kärleksbandet mitt itu.

115
2889

115

God ficklycka.

För att få god ficklycka bör man låna ett ben från kyrkogården och fästa detta vid fiskredskapet. Man måste fästa benet mycket fast vid redskapet, ty om man tappar benet och ej återställer det, där man tagit det, får man ej någon ro i själen.

116.
2889

116

Midsommardagsafton

före kl. 12 på dagen skulle man ha plockat en stor bukett blommor.
Den skulle innehålla så många olika slags blommor man kunde få tag
i och torkas för att användas som botemedel vid kreaturssjukdo-
mar.

2889

117

Sommarsjuka

hos kreatur botas med torkade pionblommor.

Son.
Finnwald
Skattelör
1929

Peterson Ida folkök.
Ab. Kyrkostaden Utskott
Bon av Helma Peterson
Skattelör

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

118.
2889

118

Grisok.

Den triangelformiga träram, man brukade hänga om halsen på svinen innan man släppte dem på sommarbete i ekskogarna, kallas grisok.

Det var åldermannens uppgift att vid den 1:ste maj-se efter, att bönderna hade grisok till alla sina svin.

119. 20.
2889

119

Avrättning.

I början av 1800-talet avrättades genom hängning en bonde och två drängar i Almundsryds socken. Vid detta tillfälle diktades några verser om de avrättade. Den första av dessa var följande:

I Bjällerhulta by och i Björsamåla gård
Två drängar och en bonde rådslogo med varann
Att taga livet av en undantagsman
Som visst var en ryselig gärning.

De män, som stodo vakt kring avrättningsplatsen, bildade s.k. spetsgård.

1871
2889

121

Huvudlöss.

I Bergunda socken fanns på 1870-talet en gammal skräddare, som brukade sy in några huvudlöss i någon söm på en del kläder, han sydde. Detta skulle befordra hälsa och trevnad hos innehavaren av kläderna.

1889
2889

122

Linnet.

Från Kalvsvik berättas, att man ej bör breda ut linnet vid linberedningen åt det håll, man sätter liken i kyrkogården d.v.s. man fick ej lägga linstråna i riktningen öster - väster, ty då hade man likbrett linnet, sade man.

2889

123

Groda.

Om man råkat trampa på en groda eller på annat sätt skadat den, bör man anskaffa en ostsmörgås av nybakat bröd, nykärnat smör och färsk ost och lägga den på den plats där man skadat grodan. Detta skulle utgöra en gottgörelse för förseelsen mot djuret.

187
2889

124

Korvkokning.

För att undvika att slaktkorven kokar sönder bör man, då man lägger korven i grytan, knacka tre gånger i spisel-muren och tre gånger ropa "är håll hemma".

(Medlet prövet även i Långasjö.)

125
2889

125

Gastar och häxor.

Om gastar eller häxor sätter sig att vila i
ett träd, så vissnar det i toppen.

126
2889

126

Stolspigg i ögonen

kan botas med en s.k. trefotaring (spiselfot). Den som botade stolspigg ställde sig framför den sjuke och vidrörde det sjuka stället med fotaringens fötter under det man sakta vred ringen och sade en viss formel om att man vred bort stolspigg. Den sjuke skulle tre gånger fråga: "Vad vrider du för", varefter den andre svarade med ovannämnda formel.

127
2889

127

Bot för lyte.

För att avhjälpa ofrivillig avgång av urin under sömnen skall personen ifråga "övetande" äta rävkött två gånger, en gång under prim i ny och en gång under prim i nedan. Med prim menas den första tiden, då månen är i ny eller nedan.

Ett annat verksamt medel mot ovanstående ovana är att man, om det är ett barn, som lider av det onda, går med barnet till en kyrkogård en söndagsmorgon innan gudstjänsten börjat och låter barnet "pinka" i en nyöppnad grav. Detta skall man också göra tvenne gånger, en gång under prim i ny och en gång under prim i nedan.

Småland
År 1889
År 1889
År 1889

År 1889
År 1889
År 1889

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2889

128

Tydor.

fruktbart år.

Om det blåser mycket julnatten, blir det ett

fruktår.

Blåser det hårt på juldagen, blir det ett gott

skörd.

Om det regnar påskdagen, blir det dålig foder-

regn den dagen.

Om grodorna skrika mycket på morgonen, blir det

regn.

När gröten gärna bränns vid har man att vänta

man vänta regn.

När strängarna brista på musikinstrument, kan

Amil
Krimsväld b-d
Motalis 1:17
1929

Appst. Per-Peter
Krykkedal, Alshult
Per-Lena Johanson
Vranhagens
Motalis

Engelska sjukan

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2889¹²⁹

129

kan botas på följande sätt: Med en smal sytråd skall man mäta av-
ståndet mellan den sjukes alla leder (utom lederna mellan rygg-
och halskotor). För varje led skall man slå en knut. Man brukade
börja med att mäta avståndet från någon av fingerspetsarna till
närmaste led, där slog man en knut. Från denna knut mätte man vi-
dare avståndet till närmaste led, där man slog en ny knut på trå-
den. På så sätt fortgick man tills man gjort uppmätning av avstån-
det mellan alla lederna. Tråden skulle man sedan gräva ned under
en jordfast sten, som låg på norra sidan om det hus, där den sju-
ke bodde. När tråden blivit förmultnad, har den sjuke blivit frisk.

130.
2889

130

Svin.

I början av 1900-talet behandlade man svin, vilka hade en ögonsjukdom, som kallades "ol", på så sätt, att man med tillhjälp av nål, tråd och sax tog bort en vit hinna, som finns i ögonnästet hos svinen. Man brukade även taga bort ur munnen på svinen en eller flera svarta tänder, som kunde finnas hos dem. Detta skulle då också bota svinen mot ögonsjukdomen.

2889¹³¹

131

Skjuta över sjuka.

Från Osaby i Tävvelsås på 1890-talet. Till en torpare, som hade blivit häftigt sjuk, kom en äldre man in i rummet, där den sjuke låg. Mannen tog fram ur fickan en stor kyrknyckel som var fylld med krut. Under det han höll nyckeln över den sjukas säng tände han eld på krutet och sköt över den sjuke. Detta skulle vara ett säkert medel mot hastigt påkommande sjukdomar, som inställde sig på dagen.

189
2889

132

Medel mot illamående.

Ett verksamt medel mot illamående är att man kryper genom ett lingarn tre gånger. Lingarnet bör vara av ett visst slag, vilket känner jag ej till.

I V.Torsås lär finnas flera personer, som, då de blivit illamående, vänt sig till en gumma i Möcklehult och blivit botade genom ovannämnda medel.

188.
2889

133

Att undvika illamående.

Om man gått över den plats, där en häst tummat sig nyligen, bör man tre gånger spotta på tummelplatsen för att därmed undgå att bli illamående.